

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ПРИЧОРНОМОРСЬКА ФУНДАЦІЯ ПРАВА»**

**МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ
ТЕОРІЇ ТА ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ»**

13–14 серпня 2021 р.

**Одеса
2021**

УДК 340(063)
А 43

А 43 **Актуальні питання правової теорії та юридичної практики:** матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 13–14 серпня 2021 р.). – Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2021. – 84 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на міжнародну науково-практичну конференцію **«Актуальні питання правової теорії та юридичної практики»**. Для студентів, аспірантів, викладачів, науковців юридичних вищих навчальних закладів, представників судових та інших правозастосовних органів держави, адвокатів, представників юридичних громадських організацій.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

Погляди авторів, викладені в цьому збірнику, необов'язково відображають позицію організаторів міжнародної науково-практичної конференції **«Актуальні питання правової теорії та юридичної практики»**.

УДК 340(063)

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Савчук В. Г.

ЄВГЕН ЕРЛІХ І МАНФРЕД РЕБІНДЕР ПРО ДВА ТИПИ
ВІДНОШЕННЯ НОРМ ДЛЯ ВИРШЕННЯ І ПРАВОПОЛОЖЕНЬ 6

Степенюк О. Г.

ГЕРМАН ДАУБЕНШПЕК І РЕЛЯЦІЙНА ТЕХНІКА:
ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІСТОРІЇ РЕЛЯЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ В НІМЕЧЧИНІ 10

НАПРЯМ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Устименко Б. М.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ МОРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРШЕННЯ 14

НАПРЯМ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Гльків О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ВЛАСНОСТІ 18

Токарева В. А.

ОТДЕЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ
В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ 21

НАПРЯМ 4. ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Дмитренко Д. О.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧБОВИХ ВІДПУСТОК
В УКРАЇНІ ТА ШВЕЦІЇ 25

Трагнюк Р. Р.

ПРОБЛЕМИ ЗВІЛЬНЕННЯ ПРОКУРОРІВ НА ПІДСТАВІ П. 9 Ч. 1
СТ. 51 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ПРОКУРАТУРУ» 28

НАПРЯМ 5. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Арестова Л. В.

ЮРИДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ
АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА 32

Білоус-Осінь Т. І. МЕЖІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В СФЕРІ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	36
Варгуляк О. Г. ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ПРИМІЩЕНЬ ДЛЯ ГОЛОСУВАННЯ ТА ПРИМІЩЕНЬ ВИБОРЧИХ КОМІСІЙ.....	39
Доценко О. С. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В УКРАЇНІ	43
Король О. П. ПОНЯТТЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ.....	47
Король О. П. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ.....	50
Костовська К. М. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ.....	52
Проць І. М. ВИДИ ПІДВІДОМЧОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ.....	56
Товкун Л. В. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ЗНЯТТЯ ВАЛЮТНИХ ОБМЕЖЕНЬ ДЛЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ)	59
Хайдер Саїд Джіхад Аль-Саєді ЗАКОНОДАВЧЕ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ» ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ІРАК	62

НАПРЯМ 6. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Варченко О. О. ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ ПРИ ЗАТРИМАННІ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ОБМЕЖЕННЯ РУХОМОСТІ ОСОБИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВАГИ ДО ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ	67
Грищенко М. В. ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ОБМЕЖЕННЯ ВОЛІ.....	70
Матвійчук М. А. ГРОШОВІ ВИКУПИ ЯК ФОРМА ПОКАРАННЯ У ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ ТА РЕЧІ ПОСПОЛИТИЙ В ПРАЦЯХ І. О. МАЛИНОВСЬКОГО.....	72

Пилипенко Д. О.
СПІВВІДНОШЕННЯ ТЕРМІНІВ «ПРИНЦИПИ» ТА «ЗАСАДИ»
В МЕЖАХ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА..... 77

**НАПРЯМ 7. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС,
КРИМІНАЛІСТИКА**

Спора Г. І.
РОЛЬ ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО
СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ («IN ABSENTIA») 80

230?fbclid=IwAR3R4abEJqUgw8yQAcvJEjwqKFfXfwkItwcFn8I-nbwpq
dSaiekRtCyVWTM

5. Органи обласної прокуратури захищають права в'язнів на належне медико-санітарне забезпечення та лікування: результати перевірки. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=300966

6. Романов М.В. Міжнародний досвід забезпечення права на медичну допомогу засудженим. Право і суспільство. 2019. Випуск № 4. С. 261–266.

7. Доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо імплементації в Україні Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання за 2020 рік. Ст. 18. URL: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/UKR/INT_CAT_INP_UKR_42469_O.PDF

Матвійчук М. А.

аспірантка, викладачка кафедри кримінально-правових дисциплін

Національний університет «Острозька академія»

м. Острог, Рівненська область, Україна

ГРОШОВІ ВИКУПИ ЯК ФОРМА ПОКАРАННЯ У ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ ТА РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ В ПРАЦЯХ І. О. МАЛИНОВСЬКОГО

На українських землях в складі Великого князівства Литовського продовжувало бути чинним і звичаєве право, і законодавство Київської Русі, включаючи Руську Правду, а також суд і судочинство. Великі князі литовські, творці цієї держави, в своїх стосунках до людності руських земель, каже І. Малиновський, неухильно керувалися одним загальним правилом: вони «старини» не порушували й «новини не заводили» [1, с. 36–84, 85–121, 122–184].

Залишалися у Великому князівстві Литовському та отримали переважне значення за Литовськими Статутами й грошові викупи, як основна форма покарання за Руської Правди. В Статутах, зокрема, підкреслювалось, що потерпілий, перш за все, повинен бути задоволений. На його корить призначалися різні «пенезнья вини» – шкоди, наклади, нав'язки, головщини, гвалти, заруки. Шкоду потерпілий отримував у першу чергу, і отримував її як винагороду

за спричинену йому шкоду, а наклад як винагороду за понесені судові витрати. Замість виплати шкоди винуватець міг повернути потерпілому вкрадену у нього річ. Крім того, потерпілий отримував «гвалт» у тому випадку, коли злочинець застосовував насильство, а «нав'язку» – як компенсацію за порушення права у випадку вчинення того чи іншого злочину проти майна та особи (прообраз сучасної моральної шкоди – М. М.), крім вбивства, бо за вбивство родичі отримували головщину. Розмір шкоди і накладу кожен раз визначалися судом, а розмір інших видів грошових «вин» визначався законодавцем. За майнові злочини законодавець визначав нав'язку в розмірі шкоди. Розмір же шкоди за злочини проти особи, головщини та гвалту залежали від соціального стану та статі жертви злочину. Шляхтич отримував у більшому розмірі і головщину, і нав'язку, і гвалт, аніж проста людина, а жінка – подвійну головщину і нав'язку. У разі неспроможності злочинця, він віддавався потерпілому для відпрацювання спричиненої злочином шкоди [2, с. 325, 337].

«Вина» ж господарська стягувалася в усіх випадках, і стягувалася в розмірі плати на користь потерпілої сторони. Вона стягувалася «до скарбу (столу) господарського». Крім того на користь державного скарбу та господарських (князівських) урядників поступали різні штрафи під назвою «вин», «зарук», «закладів»; на користь господаря (князя) поступало конфісковане майно злочинців. Конфісковані маєтки поступали «на річ посполиту і на господаря»; вони складали фонд, з якого господар робив обдарування за заслуги. З господарем і його урядниками конкурували приватні землевласники, які були наділені судовою владою і стягували грошові «вини» на свою користь [2, с. 326, 337, 339–340].

І. Малиновський, з посиланням на відповідні норми Литовських Статутів (правда, інколи без їх детального відтворення), а також на практику виконання судових вироків зазначав, що вирокі судів про стягнення різного роду грошових «вин» і на користь потерпілих, і на користь держави виконувалися як добровільно, так і шляхом їх примусового «стягнення», відповідно до встановленого законом порядку та визначеними в законі виконавцями [2, с. 336–342].

Слід зазначити, що норми Литовських Статутів, на які посилався вчений, які регламентували порядок виконання судових вироків в частині грошових стягнень, особливо норми Статуту 1588 р., описували цей порядок достатньо скрупульозно та забезпечували їх виконання досить надійними, надзвичайно рішучими та доволі жорсткими заходами. Насамперед, за скаргою того, кому загрожувало порушення прав, господарем чи урядом (судом), каже І. Малиновський, видавався «заповідний» (або «заручний») лист, тобто наказ не порушувати права.

За невиконання наказу винний піддавався встановленим законом покаранням і, зверх того, сплачував «заклад» або «заруку», у рівному розмірі на користь господаря та на користь потерпілого. Інколи стягувався заклад й на користь уряду [2, с. 338]. А становив заклад величезну для цього часу суму – до десяти тисяч кіп грошей (арт. 25 розд. I) [3, с. 67].

Що стосується власне виконання, то навіть добровільне виконання вироків мало бути здійснене в суді. У випадку же, коли отримувач з тих чи інших причин не проявляв активних дій для отримання стягненої на його користь суми грошей, а платник не хотів допустити їх примусового стягнення через так зване «увязання в виименье», що було одним із основних заходів забезпечення, він мав позвати отримувача до суду («вряду земського або кгородского»). При цьому отримувач («позваний») ніякими причинами, навіть поважними, не міг відмовитися від отримання грошей, хіба щоби був за кордоном по державній чи земській службі, а прийнявши гроші, мав дати квитанцію («съ отдания пенезей квитовати»). У разі, коли «позваний» особисто або через кого-небудь іншого до суду для отримання грошей не з'являвся, суд мав заховати гроші у себе «за печатями всихъ трохъ врядниквъ судовыхъ при книгахъ», і віддати їх отримувачу при першому ж нагадуванні з його боку (1588, арт. 99 розд. IV) [3, с. 191–192].

При примусовому виконанні (стягненні) «вин», зазначав І. Малиновський з посиланням на арт. 74 і 93 розд. IV Статуту 1588 р., за скаргою сторони, що виграла процес, у разі загрози порушенням прав, господар чи уряд (суд), який постановив вирок, видавали «увязчій лист», тобто вирок суду про введення у володіння помістям протилежної сторони чи його частиною, з попередженням цієї сторони про сплату боргу упродовж чотирьох неділь. На цьому листі призначалася ще й зарука, тобто певна грошова пеня, яку повинна буде заплатити ця сторона, якщо буде чинити супротив вводу у володіння. Копія листа через возного вручалась боржнику. Якщо боржник у цей термін розплати не здійснював, то за скаргою позивача возний з трьома шляхтичами «веры годными» вводив його у володіння боржника на присуджену суму, а саме, – «въ люди, именье, грунты и иншую маетность» [4, с. 96; 2, с. 338]. В разі ж, коли возному чинено опір, порядок виконання судового припису, коло, види виконавців, а також характер виконання істотно змінювалися. Тоді возний одностайно разом з шляхтичами про неможливість виконання доручення повідомляв замковий уряд, а «уряд», тобто суд, який судив справу і від якого надійшло виконання, якщо від земського, то суддя або підсудок, а якщо від гродського, то воеводи, старости або їх намісники,

підстароста або суддя гродський разом з возним і п'ятьма осілими в панстві шляхтичами, людьми добрими, віри гідними та ні в чому не підозрюваними, обраними скаржником, вводили його у володіння і в кінцевому підсумку здійснювали стягнення у повному обсязі присудженої суми, а також плату «ув'язчого» в розмірі два гроші від копи «вряду», що здійснив виконання і стороні «жалобной» (1588, арт. 94 розд. IV). Якщо ж боржник й цьому складу «вряду» виконання вироку, не апелювавши вироку, опір чинив, – зарука подвоювалася, «уряд» якому чинився опір повідомляв про це Господаря відкритим листом зі своєю печаткою і печатками возного та шляхтичів, а Господар через свого дворянина наказував вигнати непокірного з панства, тобто засудити до виволання. Дворянин же, якому чинився опір, разом з рівними йому шляхтичами та двома возними, з маєтності винного мали здійснити відшкодування на користь позивача та усі інші, а нерухомість, яка залишилася, «до столу нашого господарского взяти и привернути» (1588, арт. 95 розд. IV), тобто конфіскувати. Якщо у повіті, у якому проводилося стягнення, майна для задоволення усіх видів грошових «вин» не вистачало, воно розшукувалося в інших повітах земель князівства і з нього здійснювалися стягнення в аналогічному порядку, але додатково з участю уряду цього повіту (1588, арт. 97 розд. IV) [4, с. 96–97; 3, с. 23, 182–186].

Литовський Статут 1566 р. (арт. 67, 69 розд. IV), зауважував І. Малиновський, передбачав ще більш жорсткий, крайній спосіб примусового виконання рішення у випадку, якщо особа, яка програла процес, не бажала підкоритися судовому вироку, а саме, при опорі возному здійснити «увязаніє», – повітове «рушение». Робилося воно так: при повідомленні возного про вчинений йому опір вищий місцевий правитель (воевода, староста, державець) або його намісник зобов'язані були від імені господаря «всю шляхту того повѣту обослати и день заложивши съ ними ся рушыти» для того, щоби насильно («моцно») здійснити «увязаніє» в помісті і потім задовільнити того, хто виграв процес, а також стягнути належну земському суду заруку. Якщо би й повторно здійснено було опір, то про це повідомлявся господар, який оголошував в усій державі про те, що винний повинен бути схоплений «за горло» і засуджений до смертної кари. Шляхта, отримавши сповіщення місцевого правителя про повітове зрушення, повинна була «збройно яко на войну на таковое увязанье и за се на поиманье такового противника» господарського їхати» [5, с. 363].

Для приведення до виконання королівського вироку (вироку господаря та панів ради – М. М.) відправлявся королівський чиновник («дворянин наш») з двома возними та п'ятьма шляхтичами [4, с. 97]. Наприклад, згідно «господарського вироку» дворянин пан М. Джуца

був відправлений для уведення пані Залеської в володіння помістями князів Порицьких. Або, господар, розглянувши справу євреїв Хацка Ісаковича і його братів, доручив дворянину Одинцовичу «увезати» євреїв в помістя пана Щастного [5, с. 351, 352].

За Статутом 1929 р. «по праве о взысканью» після судового рішення укладення мирової угоди між сторонами допускалося, про що уже згадувалося вище, лише в присутності представника уряду – «децького» [4, с. 95]. У виконанні вироків суду приймав участь також такий представник уряду як виж, котрий отримував за цю свою роботу плату як і возний (1588, арт. 15 розд. IV). Вчений наводить такий приклад щодо вижа. «За выроком и расказаньемъ» господарським дворянин п. Василь Мацкович повинен був увести маршалка М. Е. Малинського у володіння двором Заборольським помістя панів Борзобогатих. Але його в двір не пустили. Тоді дворянин, взявши з собою вижа урядового і понятих, поїхали повторно в помістя Заборольське» [5, с. 374].

Отож, як видно з наведеного, виконувались вироки судів стосовно стягнення грошових «вин» доволі широким колом виконавців, – в тій чи іншій мірі практично усіма представники виконавчої влади. Від народу участь у такому виконанні приймали шляхтичі, але приймали в якості понятих. Виконувались вироки й судами (суддями), які ці вироки постановляли. Не виконував своїх вироків лише княжий, господарський суд як найвищий суд Великого князівства Литовського у складі господаря (князя) та панів-ради як суд колегіальний (1588, арт. 11 розд. I).

ЛІТЕРАТУРА

1. Малиновський О. Стародавній державний лад східних слов'ян і його пізніші зміни. Нариси з історії права / Всеукраїнська Академія Наук. Збірник Соціально-Економічного Відділу № 26. У Києві, 1929. 201 с.
2. Малиновській І. Лекції по історії рускаго права. Издательство кооперативного т-ва «Єдиненіє» въ Ростовъ на Дону. 1918. 488 с.
3. Статут Великого князівства Литовского: репринтне видання 1854 р. К.: «Феникс», 2008. 440 с.
4. Малиновській І. Учение о преступленіи по Литовскому Статуту. Киевъ. Типографія Императорскага Университета св. Владиміра. 1894. 221 с.
5. Малиновській І. Рада Великаго княжества Литовскаго въ связи съ Бояпской думой древней Россіи. Часть II. Рада Великаго княжества Литовскаго. Выпускъ 2-й (1492-1569). Томскъ. 1912. 492 с.